

robot, jer sve je ovo raspoređeno na celu sedmicu. Čitanje, pisanje – lično za sebe, zatim predavanje na univerzitetu. Posle podne idem u odbor za dodeljivanje nagrada kod Gallimara. To bi bio potpuno ispunjen dan, ako stavim sve u jedan dan. Zatim, s vremena na vreme, malo porodičnog života i kontakta sa prijateljima. Nikad ne radim noću, već odavno. Postoje dva osnovna tona u mom radu – rad za knjigu, što podrazumeva čitanje, pisanje, onda predavanja, učestvovanje u Odboru za dodeljivanje nagrada, razgovor o poeziji s nekim drugim, tj. drukčiji rad, ne tako intenzivan, više racionalan, izdavački. To su dva aspekta.

Šta ste sanjali jutros u pola četiri?

– Jutros u pola četiri? Mislim da nisam sanjao. Čuo sam jaku detonaciju u Parizu. Saznao sam preko radija da je to bila eksplozija bombe koja je uništila kompaniju UTA. Umesto sna, strašna eksplozija bombe.

Poezija je vrhulski beg od stvarnosti, način otuđenja od građanske crte oaze. U praktičnoj ljudskoj egzistenciji, profesor ste univerziteta. Sanjate li isti san sa studentima? Da li ste ikada prišli nekoj studentkinji, pre predavanja, i govorili stihove.

– Pre predavanja – ne! To bi se moglo desiti po neki put posle predavanja. Znate, u složenom životu, stvari su relativno hermetički zatvorene. U mom pozivu predavača imam uvek određenu distancu u odnosu na studente. To je francuska karakteristika. Pokušavam da ne mešam stvari. Na primer, ako neki student meni postavi pitanje o onom što sam napisao u nekoj od mojih knjiga, ili rekao u nekom članku, ja mu odgovorim: »Slušajte, o tome ćemo na drugom mestu. Ovde ćemo se sada baviti Molljerom«. Ako te godine predajem o Molljeru. Vidite, sklon sam da više volim indirektno stvari, meditirane, istovremeno malo zatvorene, odvojene od tih jasnih aktivnosti.

Šta radite ukoliko vam se ideja za pesmu pojavi na putu ka univerzitetu?

– Zabeležim je u notes, zatvorim ga, održim predavanje, i vratim joj se.

Prijateljujete sa Klod Simonom. Zamolili bismo Vas za mali osvrt na Nobelovu nagradu u Francuskoj, na konstataciju da j bilo tri Nobelove nagrade u poslednjih 20 godina.

– Juče ujutro govorio sam studentima nekoliko minuta o Klod Simonu, dobitniku Nobelove nagrade. Nisu znali za to ime. Francuska Nobelova nagrada. Dakle govorio sam o Klod Simonu. Govorio sam malo i o mladom Afrikancu Moloisu koga su obesili u Južnoj Africi. U redu. Mali osvrt na Nobelovu. Sartr je dobio Nobelovu nagradu. On ju je odbio. To je odnos prema Nobelovoj nagradi: prihvatam je ili ne! On je dobio nagradu, ali ju je odbio. O tome se govorilo. Zatim Beket. To je francuski pisac. Dela je pisao na engleskom i francuskom. Neka su napisana samo na francuskom. Malo me je iznenadila štampa sa komentarom »A već 25 godina«. Beket... Živi na Monparnasu, svi su ga sretali, piše, misli na francus-

kom, dela mu objavljuje Nado. To je francuski nobelovac. I sada Klod Simon. On je treći. To nije loše. Mislim, ne treba zaboraviti Beketa. Ne može se reći da je on irski nobelovac. To ništa ne znači. Radi se o Nobelovoj nagradi za književnost. Dakle, Klod Simon, Bio sam u tesnoj vezi sa književnim delom Klod Simona pre desetak, petnaestak godina, Lepa, velika dela koja su mi se veoma dopadala. Počevši od romana *Vetar, Flandrijski put, Palata* – taj period. Ali, ja lično ovde ne dajem nikakav sud – nisam već 15–20 godina čitao roman i sam sam zapazio *Seoske priče* ili još neko delo Klod Simona. Napisao sam tada prikaz pod naslovom *Klod Simon i umešnost predstavljanja*. Bila je to veoma ozbiljna studija, tridesetak strana o romanima *Plata, Glandrijski put*, Mislim da su to autentična dela, razrađena, temeljna, dela koja pokreću stvari.

Da li je to novi roman? Šta to znači novi roman? Taj privremeni raskid, ali raskid koji združuje ljude?

– To su dela koja se toliko međusobno razlikuju koliko i dela ranije i kasnije generacije. Između Mišela Bitora, Natali Sarot, Alen

Rob – Grijea, Klod Simona, ono što je zajedničko, to je upravo taj raskid. Inače, govoriti o novom romanu, znači govoriti o stvari staroj trideset godina. Francuzi su se kasnije zabavljali govoreći o novom filmu, novim filozofima, novim nožoleima, novim, novim... Izuzetno cenim delo Klod Simona. Da bih to jednostavno formulisao... čini mi se da je ono povezano istovremeno velikom sinoptičkom snagom i ekstremnom minucioznošću. Taj način da se drži celina mogao bi se uporediti sa velikim likovnim delima, obuhvatiti celinu pogledom koji bi se mogao približiti, pomeriti, držati zajedno veliki sinopsis i mikrodetalj u rečenici, dakle, povezivanje stranica, tj. poglavlja, to je obeležje velikog dela.

Smatrate li da na Zapadu ima uvek nešto novo? Sklon sam tvrdnji da se na Balkanu stvara velika poezija. Šta mislite o jugoslovenskom pesništvu?

– To je pitanje na koje ne mogu da odgovorim, bar ne sigurnom procenom. Nemam uvid u celinu, tj. poznajem Vaska Popu, Miodraga Pavlovića, nekoliko prevodilaca, prijatelja, bio sam u Beogradu, u Strugi... Upoznao sam je delimično. U stvari, za žaljenje je što nema prevoda, razmene uopšte, što bi dozvolilo da razumem to što vi hoćete da kažete, kad kažete *velika balkanska poezija*. Jer, to je informacija koju primam, ali nije moja. Mi smo svi stalno okrenuti ka Zapadu, obično primamo preko američkog, engleskog jezika. Poznajem američke pesnike, engleske, neke nemačke. Na Zapadu ima, izgleda, uvek nešto novo, na Istoku manje za nas. Problem je u jeziku, u prevodenju, razmeni. Za žaljenje je nedostatak komunikacije između kultura. Sada je postavljam pitanje vama. Možete li mi reći nešto više o tome šta nazivate renesansom, tj. velikom poezijom u Centralnoj Evropi?

Razgovor vodilo Petru Krdu

PODSETNIK Mišel Degi

*Ono što je na mestu bića
Ne ide baš bez reči*

*Ono što se ne može reći...
Treba ga napisati*

*Deo se nadnosi nad celinu
Koja daje deo*

*Znati na šta to liči
To je naše znanje – ne savršeno*

*Treba malo sličnosti
Da bi nastala naspramnost*

*Pesma je od sledećih stvari
Koje treba potražiti*

Preveo M. Pavlović